

SBÍRKA SOUVISLÉ ČETBY ŠKOLNÍ

POŘÁDÁ PROF. FERD. STREJČEK

1. Jan Neruda: <i>Zpěvy páteční</i>	V tisku.
2. Jan Neruda: <i>Pisně kosmické</i> . 9. vyd.	Kč 3·50
3. Jan Neruda: <i>Ballady a romance</i> . 8. vyd.	„ 3·50
4. Jan Neruda: <i>Tři povídky malostranské</i>	„ 3·50
5. Svatopluk Čech: <i>Ve stínu lípy</i> . 24. vydání	„ 5·50
6. Svatopluk Čech: <i>Petrklíče</i> . 9. vyd.	V tisku.
7. Svatopluk Čech: <i>Dagmar</i> . 8. vyd.	Kč 14—
8. Svatopluk Čech: <i>Václav Živsa</i>	„ 13—
9. Svatopluk Čech: <i>Výbor z prósy</i>	„ 12—
10. V. Beneš-Třebízský: <i>Levohradecká povídka</i>	„ 6—
11. V. Beneš-Třebízský: <i>Výbor z povídek</i> . 2. vyd.	„ 9·80
12. Dr. Otakar Hostinský: <i>Epos a drama</i>	V tisku.
13. Julius Zeyer: <i>Olgerd Gejstor</i> . 4. vyd.	Kč 8·80
14. Karolína Světlá: <i>Tři povídky</i> . 2. vyd.	„ 11·50
15. Alois Mrštík: <i>Povídky a obrázky</i> . 2. vyd.	Rozebr.
16. Vilém Mrštík: <i>Výbor z beletrie</i> . 2. vyd.	Kč 12·50
17. Viktor Dyk: <i>Vybraná lyrika</i>	Rozebr.
18. Ferd. Strejček: <i>Výbor z československé epiky lidové</i> .
4. vydání	Kč 10—
19. Ferd. Strejček: <i>Výbor z československé lyriky lidové</i> .
3. vydání	„ 9—
20. Turgenjev-Folprecht: <i>Lovcovy zápisky (Výbor)</i> .
3. vydání	„ 7·80
21. Dr. Otakar Hostinský: <i>Co jest malebné? — Výlet
do říše romantiky</i> . 2. vyd.	„ 4·50
22. Svatopluk Čech: <i>Hanuman</i> . 7. vyd.	„ 6—
23. Bohumil Adámek: <i>Salomena</i>	Rozebr.
24. Jar. Vlček: <i>Nové kapitoly z dějin literatury české</i>	„
25. M. A. Šimáček: <i>Livanečky slečny Rózi</i> . 5. vyd.	Kč 4·20
26. Jaroslav Vlček: <i>Poznámky k Čechově „Dagmarě“</i>	Rozebr.
27. Fr. Bílý: <i>Příspěvky k praktické poetice</i> . 2. vyd.	Kč 12·50
28. Jan Neruda: <i>Prosté motivy</i>	„ 4—
29. Svatopluk Čech: <i>Václav z Michalovic</i>	„ 8·50
30. Svatopluk Čech: <i>Slavie</i>	„ 8—
31. Svatopluk Čech: <i>Jitřní pisně</i> . 5. vyd.	„ 6—
32. Nebeský-Voborník: <i>Protichůdci</i>	„ 2·40
33. J. Menšík: <i>Výbor z povídek Martina Kukučína</i> .
2. vydání	Rozebr.

34. Jan Neruda: <i>Hřbitovní kvítí</i>	Rozebr.
35. Svatopluk Čech: <i>Čerkes</i>	Kč 3'60
36. Dr. Jindřich Veselý: <i>Doktor Faust</i>	„ 12'—
37. Dr. J. Máchal: <i>Dějiny českého dramata 2. vyd.</i>	„ 21'—
38. J. Svátek: <i>Pražské pověsti a legendy I. 2. vyd.</i>	„ 8'50
39. J. Svátek: <i>Pražské pověsti a legendy II. 2. vyd.</i>	„ 7'50
40. Jan Neruda: <i>Hradčanské pověsti</i>	„ 3'—
41. Jindřich Š. Baar: <i>Pro kravičku</i>	„ 7'50
42. Svatopluk Čech: <i>Lešetínský kovář</i>	„ 6'50
43. P. Vergilius Maro: <i>Zpěvy pastýřské</i>	„ 5'40
44. Svatopluk Čech: <i>Písň otrocka</i>	„ 6'—
45. Emil Tréval: <i>Pomsta svatých</i>	„ 7'20
46. Timrava: <i>Dedinské povesti</i>	V tisku.
47. Em. Bozděch: <i>Dobrodruzi</i>	„ 9'—
48. Eliška Krásnohorská: <i>Sny po divadle</i>	„ 11'50
49. Adolf Heyduk: <i>Bajky a báje</i>	„ 7'50
50. Svatopluk Čech: <i>Šotek</i>	„ 12'—
51. Svatopluk Čech: <i>Nové písň</i>	„ 9'50
52. Svatopluk Čech: <i>Snih</i>	„ 7'—
53. František Palacký: <i>Vybrané stati</i>	„ 7'50
54. Fr. L. Rieger: <i>Vybrané řeči a úvahy</i>	„ 8'50
55. A. Macht: <i>Slovenské balady lidové</i>	„ 12'—
56. Josef Holeček: <i>Z „Našich“ 2. vyd.</i>	„ 12'—
57. J. A. Komenský: <i>Informatorium školy mateř.</i>	„ 8'—
58. J. K. Tyl: <i>Od Nového roku do postu</i>	„ 10'—
59. Sv. Čech: <i>Nový epochální výlet pana Broučka, tento- kráté do XV. století</i>	„ 15'—
60. Ferd. Strejček: <i>České balady předbřeznové</i>	„ 8'50
61. Ferd. Strejček: <i>České romance předbřeznové</i>	„ 7'50
62. Božena Němcová: <i>Slovenské pohádky. 2. vyd.</i>	„ 3'50
63. Karel Rais: <i>Z domu</i>	„ 6'50
64. Rudolf Medek: <i>O našich legiích</i>	„ 5'—
65. Ferdinand Strejček: <i>Z paměti našich spisovatelů</i>	„ 10'—
66. Ferd. Strejček: <i>Pozdravy minulosti. Ukázky koresp.</i>	„ 14'—
67. Arne Novák: <i>Výbor ze studií a podobizen</i>	„ 10'—
68. Tereza Nováková: <i>Výbor z beletrie</i>	„ 7'50
69. Karel Rais: <i>Z „Posledního léta“</i>	„ 7'50
70. Dr. Viktor Novák: <i>Česká balada doby nejnovější. I.</i>	„ 12'—
71. Dr. Viktor Novák: <i>Česká balada doby nejnovější. II.</i>	„ 12'—
72. Rudolf Medek: <i>Básně</i>	

Ve vydávání se pokračuje.

Na skladě u všech knihkupců.

NAKLADATEL F. TOPIČ, KNIHKUPEC
V PRAZE, NÁRODNÍ TR. 11.

SBÍRKA SOUVISLÉ ČETBY ŠKOLNÍ
POŘÁDÁ PROF. FERD. STREJČEK

72.

RUDOLF MEDEK

BÁSNĚ

Výbor pořídil autor, úvod napsal

ARNE NOVÁK

1929

NAKLADATEL F. TOPIČ, KNIHKUPEC
V PRAZE

POLITIKA PRAHA

ÚVOD

Ve velké době napoleonských válek, kdy vznikala Evropa devatenáctého věku, a kdy se jako nový prvek dějinně politický probouzelo národní uvědomění, vytýkali horliví vlastenci němečtí Goethovi, že se básnicky nezúčastnil „bojů za osvobození“ a že se nepřidružil k lyrikům, kteří mocně zaduli do válečné polnice. Ale tu odpověděl výmarský mudřec energicky: „Psáti vojenské písně a seděti v pokojí — to by tak byl můj způsob! Z polního ležení, kde jest v noci slyšeti ržání koní nepřátelských hlídek, to bych si dal líbiti. Ale to nebylo mým životem a mou věcí, nýbrž životem a věcí Theodora Körnera.“ Tento Goethův požadavek, aby také ve válečné poesii byly všechny velké vzněty a prudké city prožity a ověřeny původní zkušeností, platí podnes, a oprávněnost jeho se osvědčila i na lyrice, která vznikla za světové vojny a byla jí podnícena.

Jest ctí a chloubou českého básnictví, že dovedlo válečné události, z nichž se zrodila státní samostatnost československá, doprovoditi a oslaviti lyrikou životně pravdivou, a že její nejmohutnější slohy byly podepsány jménem poety, který se také sám hrdinsky zúčastnil branného osvobození svého národa na nejslavnějších bojištích a za okolností nejsvízelnějších. Jest to Rudolf Medek, jenž chrabré činy československých legií na Rusi a v Sibiři zachytil také v rozsáhlých románových letopisech, shrnul účinnou zkratkou v křepkém a při tom tragickém dramate, vyprávěl s citovou vřelostí i v knize pro mládež, ale především proměnil v lyrické obrazy a rytmy slavného díla básnického Lvi

s r d c e, stojícího podle souhlasného úsudku kritiky na prvním místě naší novodobé poesie válečné i vlastenecké.

Ke knize *L v í s r d c e*, vydané nejprve českými legionáři na Sibíři a r. 1919 nedlouho po národním osvobození odevzdané také čtenářům ve vlasti, vede zajímavá cesta lidského i básnického vývoje Medkova, který není jenom osobně poutavý, ale i literárně příznačný: nikdy by se nebyl mladistvý královéhradecký rodák, který učiteloval a básnil v okolí svého krásného rodiště, nadál, že se stane poetou hromadných citů národních, ani tehdy ne, když ho čtyřicetiletého překvapila světová válka a mobilisace.

V obou jeho prvních lyrických knihách, *P ů l n o c b o h ů* (1911) a *P r s t e n* (1914), jimž v dodatečném souboru mladistvé poesie předeslal ještě úvodní cyklus *J a r n í s o u m r a k*, poznáváme básníka-epigona, t. j. uvědomělého a poněkud nesamostatného pokračovatele a následovníka uznaných učitelů poetických. Ačkoliv Rud. Medek vzdal nadšený výraz svému podivu oběma největším básníkům našim devadesátých let, Antonínu Sovovi a Otokaru Březinovi, přece jako čelný člen literární družiny uměleckého měsíčníku *M o d e r n í R e v u e* v jeho pozdních dobách, přilnul nejtěsněji k Jiřímu Karáskovi ze Lvovic a k jeho básnickému slohu. Již záliba v uzavřených, umělých a zdobných formách, jako v alexandrinu, znělce, tercíně, prokazuje u mladistvého Medka toto karáskovské odvozené a do minulosti obrácené umělectví, které se kochá v kultu samoúčelného, dekorativního slova, skrývá citový i myšlenkový obsah za důmyslné a někde i násilně vyhledané symboly a se strojenou obřadností vyhýbá se všemu a pravidelnému. V knize *P ů l n o c b o h ů*, která není náhodou současná s bájeslovným dramatem Arnošta Dvořáka *K n í ž e*, našel si Rudolf Medek zvláštní oblast pro svůj lyricko-epický symbolismus. S příklonou k Zeyerovu *V y š e h r a d u*, ale bez jeho úsilí o epický cyklus v duchu tak zvané národní poesie

starodávné i bez přírodní koncepce mytů, promítá své smyslové a citové stavy postavami z pravěké národní báje a pověsti, seskupenými kolem knížeckých dcer Krokových a obklopenými hasnoucimi fantómy pohanských bohů. Zahlubáme-li se však do obsahu těchto i jiných básní Medkova jinošství, seznáme, že jest poněkud jiný než u Jiřího Karáska ze Lvovic: na pohled stejné sebezrcadlení Narcise, zaujatého a okouzleného jenom sebou samým a nenacházejícího cesty k jiným bytostem, má u Karáska ráz elegie nad marně prožitým životem, kdežto u Medka ráz mladistvého smutku, který s touhou a plachostí pohlíží v čarovný a přece jaksi nedostupný svět před sebou a vedle toho pocituje závatně příjemný zmatek ze smyslné žádosti, která se těla zmocňuje. Ale občas zazní jakési tušení možného vysvobození a žádoucí obrody, když básník pocítí živelnou lásku k rodné zemi, pokorné vědomí pokrevenství s bratry, odvažnou potřebu oprostění služby nadosobnímu úkolu... začarování Narcisovo se chýlí ke konci.

Úplný obrat, napověděný zvláště básněmi *B ř e z e n* a *M a r n o t r a t n ý s y n*, přinesla pak světová válka, jejíž první akordy zaznívají ve skládbě *O s t ř í h o m*, psané již novým, uvolněným slohem básnickým. Na Pinských blatech jako dobrovolc mezi starodružiníky, kam se dostal zpod nenáviděného rakouského velení, na bojišti zborovském, kde se po prvé vyznamenal jako československý legionář, na dlouhém pochodě Rusí a Sibiří, kdy mu připadl důležitý úkol organizační a politický, na březích Tichého oceánu, v místech to starých asijských kultur i věčně mladých přírodních divů, odkud byl zosnován vítězný návrat do vlasti, uvědomil si Rudolf Medek, že již nestojí v životě sám s pocitem marnosti a bezcílnosti, nýbrž že má jako platný člen pokrevného a jednomyslného společenství zač žít, zač bojovat a třeba i zač položit život — pocit hrdinství, pocit národního příslušenství, pocit mravního zařadění plní mu hruď a to jako mohutná kolektivní skutečnost, vysvobuzující z krisí teskného individualismu jinošského. V této

chvíli se rodí za dějinné spolupráce světových převratů nová vlastenecká poesie česká, úplně odlišná od té, kterou v předchozím pokolení naplnili J. S. Machar, Petr Bezruč, Ant. Sova i V. Dyk svým smutkem, svými pochybnostmi, svým vzdorem, svým rozhorlením; poesie kladná a plná důvěry, nesená nejen citem, ale i vůlí, mužně odhodlaná a i za zkoušek nadějná — právě Medkovo *Lví srdce*, tento pravý hymnus národního osvobození a nejcennější básnický odkaz slavného roku 1918 ji zahajuje.

Se změnou životního nazírání Medkova se mění také básnický způsob, a především nastává naprostý odklon od samoúčelného umělectví, strojeného kultu zdobného slova, odvozeného epigonství. Básník nejprve rozbíjí uzavřenou slohu, úzkostlivě vybroušenou a přetíženě vykrášlenou, jak se jí naučil u Jiřího Karáska ze Lvovic, a stává se pěstitelem volného rytmu, který těsně před válkou našel v Otakaru Theerovi důsledného mistra, když byli Otokar Březina, Antonín Sova, Stanislav K. Neumann již dříve prorazili cestu tomuto osvobozenému výrazu básnickému; jako Theerovi jest také Medkovi volný rytmus sourodým prostředkem k vyjádření hnutí vůle, životního napětí, osudové dynamiky. Medkova báseň ráda monumentalizuje jenom mohutné události patetického vznosu, tyčící se v plastických obrysech před čtenářem; hlavní děj i politické rozhodnutí jsou zachycovány v pádných zkratkách; cítění celého tábora za rozhodných dějinných hodin uzavírá básník do jasného symbolu. Volné daktylotrochajské rytmy projevují sklon k deklamaci a často i k verbalismu. Aby však dějinné napětí neochabovalo stálým přepětím, vystřídávají patetiku občas vložky krajinářské nebo malé baladické skladbičky s figurálním středem, v nichž prosté, jadrné lidství, s nímž se básník účinně ztotožňuje, bývá ve své podstatě ozářeno bleskem smrtelné tragiky. Nejlépe se daří Medkovi nyní symfonické skladby široce rozvětvené, které dovedou nejen malovat a řečnit, vzpružovat a burcovat, ale také sevřítí v úsečném řádku vůdčí motiv do

stručného hesla, a zase se rozezvučeti po theerovsku mohutnou fugou. Několik nejlepších čísel knihy, polyfonická *Vltava*, velkolepý *Zborov*, plesný pozdrav domovu *At je ta krásná země*, proudná *Volha* zůstanou provždy chloubou české lyriky.

Prostředků, jichž se Rudolf Medek dopracoval a dožil ve svém vrcholném díle *Lví srdce*, chtěl pak v knihách *Živý kruh* (1923) a *Láska a smrt* (1925) použití také v oblasti intimní; i zde se ukazuje, jak jeho poměr k světu a k životu zvnitřněl, zcitověl, zvroucněl a jak přes verbalismus, kterému básník občas propadá, dovede dodati svému výrazu někdy melodie, jindy teplé názornosti. Poněkud nesourodá sbírka *Živý kruh* těží ještě z kořisti, kterou si básník přinesl z anabase sibiřské a z plavby kolem světa, silněji však z mocných dojmů při návratu do osvobozené vlasti; ale do těchto smyslových motivů se mísí jednak mravně zanícené elegie nad oběťmi světové války i společenské nespravedlnosti, jednak citově posvěcené básně milenecké i rodinné lásky.

Tato poslední oblast podána jest ve svazku *Láska a smrt* v osvětlení tragickém: drahé dítě básníkovy, drobná, zlatá holčička, neočekávaně umírá a tváří v tvář jejímu bolestnému skonu řeší si zkrúšený otec drásavé otázky Boha, věčného života a vesměrné spravedlnosti a to v duchu náboženské i životní víry, takže na cestě zkoušky, kterou vodí křesťana Bůh k sobě kolem nejdražších jeho hrobů, neklesá, nýbrž roste a očištuje se. I má sbírka náhrobních elegií *Láska a smrt*, jež se *Sládkou baladou dětskou* sama hlásí k nejlepší české tradici básnické, dvě tváře: jednu citovou, kterou bychom mohli srovnati se *Sládkem*, druhou ideovou, blízkou slavné knize *Vrchlického Émorta*, usilující o to, aby ukázala, jak se smrt stává myšlenkovou přetvořitelkou a mravní obroditelkou bytosti ochuzené ztrátou, ale obohacené poznáním... i když v obou případech nedosáhl Medek vždy nejvyššího cíle, projevil velice čestné náběhy k němu a opět se pro-

kázal jedním z našich mladších básníků, jejichž vývoj znamená vlastní osud české poesie. V románě i na divadle měl úspěchy hlučnější než jako lyrik; jeho veřejným projevům v legionářských otázkách bývá nasloucháno s větší pozorností, než jeho zpovědím básnickým, ale přes to přese vše: Rudolf Medek jako poeta náleží k chloubě našeho národního osvobození.

Arne Novák.

OBSAH

Úvod	5
<i>Z knihy „První básně“</i>	
Marnotratný syn	11
Březen	12
Příchod	14
Ostřihom	16
<i>Z knihy „Lvi srdce“</i>	
1914	19
Vltava	20
Lev	22
Zborov	23
Balada o Miřovi a trubači	31
Děti	34
<i>Z knihy „Živý kruh“</i>	
Velký okamžik	37
Návrat	38
Morava	40
<i>Z knihy „Láska a smrt“</i>	
Sladká balada dětská	43
Odpoledne	46
<i>Z knihy „O našich legiích, dětech a zvířátkách v Sibiři</i>	
Balada o vojáku Švédovi	48
<i>Báseň, dosud knižně nezařaděná</i>	
Padlým	53
